

УДК 336. 26

Фатенок-Ткачук А. О.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Волинського національного університету імені Лесі Українки,***Замойська К. П.,***студентка 4-го курсу економічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки*

ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ДИВІДЕНДІВ ЕМІТЕНТОМ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

У статті проаналізовано послідовність оподаткування дивідендів. Виділено основні положення нормативно-правового забезпечення цього процесу. Узагальнено інформаційну базу щодо оподаткування дивідендів акціонерів.

Ключові слова: дивіденди, емітент корпоративних прав, оподаткування дивідендів, авансовий внесок з податку на прибуток, податок на прибуток.

В статье проанализирована последовательность налогообложения дивидендов. Выделены основные положения нормативно-правового обеспечения этого процесса. Обобщена информационная база относительно налогообложения дивидендов акционеров.

Ключевые слова: дивиденды, эмитент корпоративных прав, налогообложения дивидендов, авансовый взнос из налога на прибыль, налог на прибыль.

The sequence of taxation of dividends is analyzed. Determined the main provisions of the normative-legal support that process. An informative base is generalized in relation to taxation of dividends of shareholders.

Keywords: dividends, issuer of corporate rights, taxation of dividends, advance payment from an income tax, income tax.

Постановка проблеми. Процес глобалізації частково уповільнила світова фінансова криза, що негативно вплинула на розвиток економік більшості країн світу в цілому та суб'єктів підприємницької діяльності зокрема. Значно зменшилися доходи всіх структурних одиниць економічного простору, через уповільнення обмінних операцій, скорочення обсягів виробництва, зменшення вільних обігових коштів і, як наслідок, зниження платоспроможності суб'єктів ринку.

Критичний аналіз категорії "дивідендна політика" як діяльності щодо розподілу прибутку вказує на те, що в найзагальнішому розумінні вона

означає мистецтво управління дивідендними виплатами (від давньогрецького “politike” — мистецтво управляти) та розглядається як складова корпоративної політики управління прибутком. Зазначимо, що спільною рисою теорій управління доходами є цільова орієнтація (оптимізація пропорцій між споживанням та тезаврацією прибутку з метою максимізації ринкової вартості підприємства), незважаючи на це, кожна з них передбачає варіативність рішень щодо прийомів та способів її досягнення. Наслідки останнього, важливе місце з-поміж яких займають податкові, суттєво впливатимуть на фінансово-майновий стан як платників, так і отримувачів дивідендів, що в кінцевому рахунку зумовлює вкрай обережний підхід до реалізації дивідендної політики та стримує інвестування у вітчизняні підприємства.

На жаль, сьогодні залишається чимало питань щодо оподаткування процесу розподілу прибутків, виплати дивідендів, вирішення яких оптимізувало б процес формування прибутку джерела отримання доходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та обґрунтуванню методології обліку та оподаткування дивідендів багато уваги приділяли такі вчені-економісти, як: Ф. Ф. Бутинець, Т. А. Бутинець, С. Ф. Голов, О. В. Лишиленко, К. І. Оганян, С. Д. Шаталов. Дослідження податкових наслідків дивідендної політики представлені роботами О. Д. Данілова та Д. М. Серебрянського, О. Кисельової, А. Солтана. Вони концентруються на практичних аспектах оподаткування дивідендів та носять характер роз'яснень норм податкового законодавства. Незважаючи на значні досягнення і напрацювання, бухгалтери допускають низку методичних помилок під час оподаткування дивідендів, і, як наслідок, виникають проблеми при визначенні фінансового результату діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою написання цієї статті є розкриття особливостей оподаткування дивідендів емітентом корпоративних прав, виділення основних положень нормативно-правового забезпечення цього процесу та узагальнення інформаційної бази щодо оподаткування дивідендів акціонерів.

Виклад основного матеріалу. Питання актуальності виплати та оподаткування дивідендів залишається відкритим. Це підтверджують офіційні звіти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [4]. Так, за даними цих звітів, в Україні частка акціонерних товариств, що здійснюють дивідендні виплати, за період 2006-2008 рр. не перевищувала 12,74% від загальної кількості. При цьому на відповідні цілі ними спрямовувалося не більше 21,12% чистого прибутку (табл. 1).

Дослідження свідчать, що пріоритетним завданням кожного підприємства в сучасних умовах господарювання є досягнення необхідної норми прибутку: новостворені підприємства можуть взагалі не виплачувати дивіденди протягом перших років, проте після досягнення запланованого рівня прибутковості в світі від 25 до 40% прибутку спрямовується на виплату дивідендів.

Таблиця 1

*Динаміка дивідендної активності акціонерних товариств України,
за даними ДКЦПФР (без урахування банків та СМП)*

Показник	31. 12. 2006 р.			31. 12. 2007 р.			31. 12. 2008 р.		
	ВАГ	ЗАГ	Всього	ВАГ	ЗАГ	Всього	ВАГ	ЗАГ	Всього
Кількість АТ, шт.	6009	3326	9335	5526	3175	8701	4772	2991	7763
Частка АТ, що проводять дивідендні виплати, %	10,07	12,45	10,92	11,85	14,17	12,70	12,47	13,17	12,74
Чистий прибуток підприємств, млрд. грн.	18,23	11,13	29,36	20,08	11,34	31,42	23,90	13,46	37,36
Частка прибутку, спрямовано-го на дивіденди, %	8,17	3,50	6,40	25,65	6,17	18,62	25,10	14,04	21,12

Термін “дивіденди” походить від латинського слова “dividendum”, тобто те, що підлягає розподілу. З економічного погляду, під дивідендами розуміють грошові виплати, що являють собою частину прибутку акціонерного товариства, яка розподіляється між акціонерами пропорційно до кількості акцій, якими володіє кожен з них. Однак це визначення дивідендів не є єдиним, так, зокрема, українські законодавці поглиблюють його, причому настільки, що різні нормативно-правові акти тлумачать його по-своєму.

Таблиця 2

*Характеристика сутності дивідендів відповідно
до різних нормативно-правових актів*

Нормативно-правовий акт	Характеристика терміна “дивіденди”
Закон України “Про господарські товариства”	Це частина прибутку, що розподіляють між власниками господарського товариства пропорційно їх часткам у статутному фонді.
Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”	Це платіж, який здійснює юридична особа – емітент корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав (інвестиційних сертифікатів), у зв’язку з розподілом частини прибутку такого емітента, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку.
П(С)БО 15 – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку “Дохід”	Частина чистого прибутку підприємства, розділена між власниками (учасниками), залежно від їх участі у власному капіталі підприємства.

Порядок оподаткування дивідендів емітентом та власником корпоративних прав визначається Законами України “Про оподаткування прибутку підприємств” та “Про податок з доходів фізичних осіб”. Схема оподаткування дивідендів емітентом корпоративних прав наведена на рис. 1.

У випадку прийняття рішення щодо виплати дивідендів емітент корпоративних прав, на які нараховуються дивіденди, здійснює зазначені виплати власнику таких корпоративних прав пропорційно частці його в статутному фонді підприємства-емітента таких корпоративних прав незалежно від того, чи була діяльність такого підприємства-емітента прибутковою протягом звітного періоду, чи ні.

Підприємство, що приймає рішення про виплату дивідендів своїм засновникам, має нарахувати авансовий внесок з податку на прибуток на суму нарахованих дивідендів у розмірі 25% від суми дивідендів, призначених для виплати, без зменшення суми дивідендів на суму авансового внеску і сплатити такий авансовий внесок до чи одночасно з виплатою дивідендів. Авансовий внесок не стягується лише у випадку виплати дивідендів у вигляді: а) акцій (часток, паїв), емітованих підприємством, яке нараховує дивіденди, за умови, що така виплата ніяким чином не змінює пропорцій участі всіх акціонерів у статутному фонді підприємства-емітента; б) інститутами спільного інвестування; в) у межах мус дивідендів, отриманих від юридичних осіб, які перебувають під контролем юридичної особи, яка здійснює виплату [1].

Платник податку — емітент корпоративних прав, зменшує суму нарахованого податку на прибуток звітного періоду на суму авансового внеску, попередньо сплаченого протягом звітного періоду [1].

При нарахуванні (виплаті) дивідендів на користь фізичних осіб (резидентів), емітент корпоративних прав виступає їхнім податковим агентом і змушений утримати із суми нарахованих дивідендів податок з доходів фізичних осіб (ПДФО) за ставкою 15%. До суми дивідендів не можна застосовувати податкову соціальну пільгу, оскільки дивіденди не є заробітною платою [2].

Якщо підприємство-емітент корпоративних прав виплачує дивіденди нерезиденту юридичній особі, то при оподаткуванні він керується ст. 13 Закону “Про оподаткування прибутку підприємств”, якщо ж — нерезиденту фізичній особі, згідно з п. 9. 3 Закону “Про податок з доходів фізичних осіб”. При виплаті дивідендів нерезидентам фізичним особам із суми дивідендів необхідно утримати ПДФО за ставкою 15%, а з дивідендів нерезидентів юридичних осіб — податок на репартацію за ставкою 15%.

Однак за кордоном ставки оподаткування дивідендів є більш диференційованими і у деяких країнах значно вигіднішими ніж в Україні. Тому нерезидент має право обирати “українські правила” оподаткування дивідендів, чи “правила”, які діють у країні, резидентом якої він є. Таке право надається за умови наявності, між Україною та країною походження нерезидента, договору про уникнення подвійного оподаткування [3].

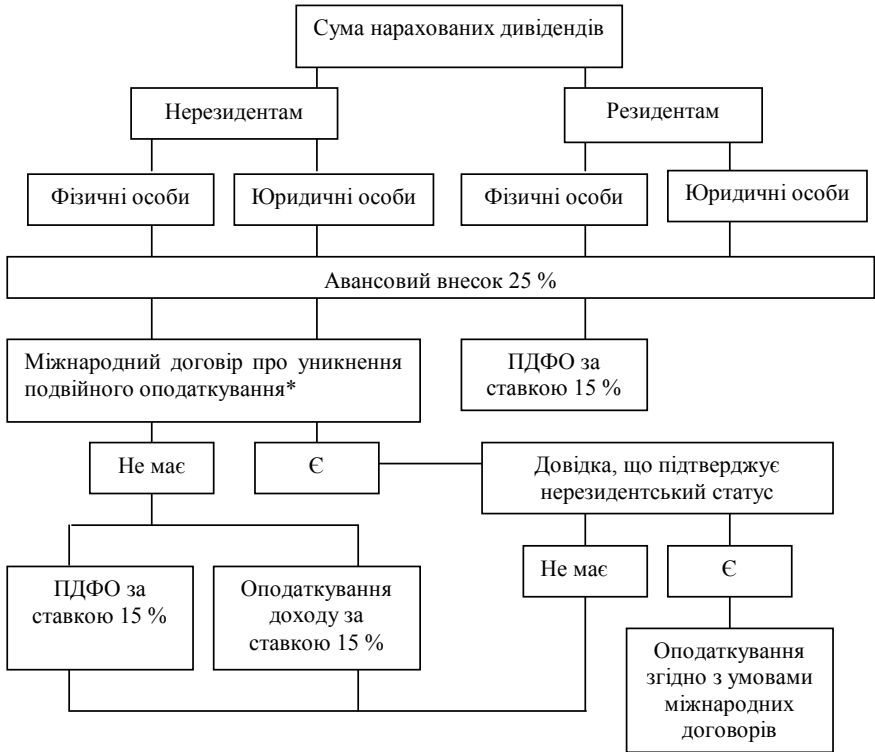

Рис. 1. Схема оподаткування дивідендів емітентом корпоративних прав

Авансовий внесок з податку на прибуток підприємств, сплачений у зв'язку з нарахуванням дивідендів, є частиною податку на прибуток підприємства.

* Перелік країн, з якими Україна уклала договори про уникнення подвійного оподаткування станом на 01. 01. 2010, наведено в листі ДПАУ від 26. 01. 2010 р. № 1315/7/12 – 0117) [3].

Щоб застосувати до дивідендів нерезидента ставку оподаткування, яка діє в країні його походження, нерезидент має підтвердити свій нерезидентський статус — надати емітенту, який виплачує йому дивіденди, довідку (або її нотаріальну копію), яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір про уникнення подвійного оподаткування. У випадку ж ненадання довідки, дивіденди, що виплачуються нерезиденту, оподатковуватимуться згідно з чинним законодавством України.

Висновки. Узагальнивши все вищесказане, можна дійти висновку, що виплата дивідендів — важливий показник успішності компанії для її учасників та надійності для контрагентів. Сьогодні це особливо справедливо: забезпечуючи можливість отримувати дивіденди, суб'єкт господарювання доводить здатність “працювати у плюс” навіть у умовах кризи.

Для емітента корпоративних прав резидента України, що виплачує дивіденди, передбачені такі податкові вимоги, а саме: 1) нарахування та сплата авансового внеску у розмірі 25% від суми дивідендів; 2) у разі виплати дивідендів фізичній особі – утримання податку з доходів фізичних осіб за ставкою 15%; 3) утримання з нарахованих дивідендів нерезидента юридичної особи податку на репарацію за ставкою 15%, а з дивідендів нерезидента фізичної особи – ПДФО за ставкою 15%; 4) у випадку наявності між Україною та країною походження резидента договору про уникнення подвійного оподаткування та підтвердження нерезидентського статусу довідкою, оподаткування дивідендів може здійснюватися або за “українськими” правилами, або за правилами країни, з якої походить нерезидент.

Література:

1. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28. 12. 1994 № 334/94-ВР, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України “Про оподаткування доходу фізичних осіб” від 22. 05. 2003 № 889-IV, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Лист ДПАУ від 26. 01. 2010 р. № 1315/7/12 – 0117 “Щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivsta.gov.ua/nerezident>.
4. Офіційний звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України за 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” затверджений наказом Міністерства фінансів України від 29. 11. 1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.